

23.5.2012

Dnro 1222/4/12

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen varamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

RIKOSILMOITUKSEN TEKEMISTÄ KOSKEVA NEUVONTA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 27.3.2012 kirjeessään eduskunnan oikeusasiamiehelle Kaarinan poliisilaitoksen päivystäjän menettelyä. Kantelijan mukaan päivystäjä oli 14.12.2011 kieltäytynyt ottamasta rikosilmoitusta vastaan ja käyttäytynyt epäasiallisesti.

Kertomansa mukaan kantelijan tarkoitus oli ollut tehdä rikosilmoitus yleisen edunvalvojan menettelystä koskien erään omakotitalon tyhjentämistä ja koti-irtaimiston hävittämistä tässä yhteydessä.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Oikeusturvaa koskevan perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi toimivaltaisessa viranomaisessa asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä ja 2 momentin mukaan muun muassa hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Julkisen vallan on perustuslain 22 §:n mukaan turvattava perusoikeuksien toteutuminen.

Poliisimiehen käyttäytymistä koskevan valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Edelleen poliisimiehen on poliisilain 9 c §:n mukaan virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Arvioitaessa poliisimiehen käyttäytymistä otetaan huomioon myös hänen asemansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa.

Rikosilmoituksen kirjaamista koskevan esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 1 momentin mukaan kun asianomistaja tai joku muu ilmoittaa poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle rikoksesta tai tapahtumasta, jota hän pitää rikoksena, ilmoitus on viipymättä kirjattava. Ilmoitus kirjataan 2 momentin mukaan merkitsemällä esitutkinnan toimittamista varten tarvittavat tiedot tapahtumasta ja asianosaisista. Jos ilmoitus on puutteellinen, on ilmoituksen tekijää kehoitettava täydentämään sitä. Ilmoitus voidaan 3 momentin mukaan tallentaa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävään tiedostoon.

Saman asetuksen 3 pykälän mukaan esitutkintaviranomaisen on mahdollisuuksien mukaan tehtävä selkoa asianomistajalle siitä, mihin toimenpiteisiin rikoksesta tehdyn ilmoituksen johdosta ryhdytään.

3.2

Arviointia

Ensinnäkin rikosilmoituksen kirjaamisesta totean yleisellä tasolla, että nimenomaan ilmoittajan – eikä ilmoituksen vastaanottajan – käsitys tapahtuman luonteesta on ratkaisevaa. Jos hän pitää tapahtumaa rikoksena, ilmoitus on kirjattava. Ilmoituksen kirjaamista koskeva säännös on siten sinänsä varsin ehdoton. Kuitenkin, jotta ilmoituksen voisi kirjata, tulee ilmoittajan pystyä kertomaan ja kirjaajan ymmärtää, mitä tapahtumaa väitetään rikokseksi. Koska esitutkintaviranomaisen on mahdollisuuksien mukaan tehtävä selkoa asianomistajalle siitä, mihin toimenpiteisiin ilmoituksen johdosta ryhdytään, poliisi voi joissakin tapauksissa ilmoittaa, ettei tehty ilmoitus johda viranomaisten taholta toimenpiteisiin, koska viranomaisten mielestä ei ole kyse rikoksesta. Poliisin on kuitenkin otettava ilmoitus vastaan, jos ilmoituksentekijä pysyy kannassaan ja haluaa asian rikoksena tutkittavaksi.

Edelleen totean, että rikosilmoituksen kirjaamista koskevan sääntelyn tarkoituksena on suojata ilmoituksen tekijän oikeuksia niin, ettei poliisi voi esimerkiksi muutoseikkoihin perustuen torjua ilmoituksen vastaanottamista. Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei esitutkintaviranomaisen kuitenkaan tarvitse ottaa vastaan ilmoitusta, jos jo itse ilmoituksesta voi päätellä, ettei sen johdosta voi ryhtyä mihinkään esitutkintaviranomaiselle kuuluviin toimenpiteisiin. (Helminen – Lehtola – Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, 2002, s. 188).

Saaduissa selvityksissä ja lausunnoissa on selostettu esillä olevan asian selvittämisen vaiheita poliisilaitoksessa. Asiakirjoista ilmenee, että myös kanteliijaan oli hänen oikeusasiamiehelle tekemänsä kantelun johdosta oltu yhteydessä kyseisen päivän tapahtumien ja sen selvittämiseksi, ketä yksittäistä poliisimiestä kantelu mahdollisesti koski. Tästä huolimatta asiassa ei kuitenkaan ole saatu selvyyttä siihen, kenen kanssa kanteliija oli asioinut. Se on kuitenkin saatu selville, että ilmoitusjäljennöksen eräässä toisessa asiassa oli tuona päivänä hänelle tulostanut vanhempi konstaapeli A. A ei kertomansa mukaan kuitenkaan muista, että tilanteeseen olisi liittynyt jotakin normaalista poikkeavaa. Hän on myös tuonut esiin sen, että hänen työasunsa on erilainen kuin kantelussa kuvailtu päivystäjän asu oli ollut, eikä hän myöskään ruumiinrakenteensa puolesta vastaa kantelussa kuvailtua henkilöä. Rikosilmoituksen kirjaamiseen A ei ole erikseen ottanut kantaa.

Edellä todetun perusteella katson, että asiassa ei ole saatu täyttä varmuutta siitä, kenen kanssa kanteliija oli poliisiasemalla asioinut. Kantelijan kertomus ja asiassa hankittu selvitys ovat kuitenkin yhdensuuntaiset siinä, että asiaan on liittynyt myös ilmoitusjäljennöksen antaminen kantelijalle ja tuon jäljennöksen oli asiakirjojen mukaan antanut hänelle juuri A.

Jos siis asiaa arvioidaan A:n menettelyn näkökulmasta, tilanne on käsitykseni mukaan kuitenkin joka tapauksessa se, että A:n ja kantelijan kertomukset tapahtumien kulusta poikkeavat toisistaan. Kantelijan mukaan päivystäjä oli kieltäytynyt ottamasta rikosilmoitusta vastaan ja oli käyttäytynyt epäasianmukaisesti, kun taas A:n mukaan asiakaspalvelutilanteessa ei ollut mitään normaalista poikkeavaa. Käytettävissäni olleen aineiston perusteella en voi enemmälti arvioida tilanteen luonnetta, käydyn keskustelun sisältöä tai sävyä taikka sitä, oliko kanteliija ilmaissut tahtonsa rikosilmoituksen tekemiseen sillä tavoin selvästi, että päivystäjän olisi tullut tämä ymmärtää.

Asiaan ei arvioni mukaan ole käytettävissäni olevin keinoin saatavissa lopputuloksen kannalta merkityksellistä lisäselvitystä. Sikäli kuin kantelija kertoi hänellä olevan todistaja, totean vielä seuraavan. Poliisilaitoksen selvityksen liitteenä olevasta kantelijan sähköpostiviestistä (10.4.2012) ilmenee kantelijan itse todenneen, että kyseinen todistaja oli nähnyt tapauksen, muttei ollut kuullut kantelijan keskustelua poliisiin kanssa välissä olleen lasiseinän vuoksi. Se, että kantelija oli kyseisestä sähköpostiviestistään ilmenevällä tavalla itse kertonut tapahtumasta mainitulle todistajalle, joka kantelijan mukaan muistaa sen, mitä hän oli tälle kertonut, ei muuta toisenlaiseksi arviotani siitä, että asiaan ei ole saatavissa lopputulokseen vaikuttavaa lisäselvitystä.

En kuitenkaan pidä poissuljettuna, että kantelija oli tullut väärin ymmärretyksi poliisin kanssa asioidessaan. Ainakin se on kantelun perusteella ilmeistä, että hän on vähintään kokenut tullessaan väärin ymmärretyksi tai kohdelluksi. Perustuslaissa turvattuun ja hallintolaissa tarkemmin säänneltyyn hyvään hallintoon kuuluva palveluperiaate ja siihen sisältyvä asiakaslähtöisyys sekä neuvontavelvollisuus edellyttävät, että viranomaisen pyrkii parhaansa mukaan selvittämään tämän kanssa asioivan henkilön asiointin tarkoituksen siten, ettei sijaa väärinkäsityksille pääse syntymään. Poliisimiehen käyttäytymiselle on niin ikään asetettu erityisen korkeat vaatimukset, mikä merkitsee, että yksittäisen poliisimiehen on muistettava käyttäytyä asiallisella, luottamusta herättävällä tavalla, sillä poliisimiehen itsestään antama kuva välittyy yleensä kansalaisen silmissä koko poliisikuntaa koskevaksi.

Käytettävissäni olleen aineiston perusteella minulla ei ole edellytyksiä katsoa tässä yksittäisessä asiakaspalvelutilanteessa toimitun lainvastaisesti tai virheellisesti. Asiassa ei myöskään yleisemmällä tasolla ole mielestäni ilmennyt aihetta epäillä, etteivätkö poliisipäivystäjät olisi tietoisia ilmoitusten kirjaamista tai asianmukaista asiakaspalvelua koskevista velvollisuuksistaan. Näihin seikkoihin tullaan lisäksi poliisilaitoksen lausunnon mukaan jatkossakin kiinnittämään huomiota muun muassa työpaikkakoulutuksessa.

Perustuslain 21 §:ään perustuvan hyvän hallinnon ja julkiselle vallalle asetetun perusoikeuksien turvaamis- ja edistämiselvoitteen näkökulmasta katson kuitenkin aiheelliseksi tuoda vielä esiin seuraavaa.

Katson, että tilanteessa, jossa väitetyn rikosilmoituksen tekemisolosuhteita on jälkikäteen perusteellisestikin selvitetty poliisilaitoksella, olisi kantelijalle samalla perusteltua tehdä tiettäväksi mahdollisuus uudistaa rikosilmoitus tai jopa ottaa asia kantelun johdosta oma-aloitteisesti vireille ja pyytää kantelijaa tarvittaessa täydentämään ilmoitustaan. Tässä asiassa luonteva tilaisuus tähän olisi ollut esimerkiksi siinä yhteydessä, kun rikoskomisario B oli ottanut kantelijaan yhteyttä kanteluun johtaneiden tapahtumien tarkemmaksi selvittämiseksi. Mikäli kantelija katsoo sen aiheelliseksi, hänellä on joka tapauksessa vieläkin oikeus kääntyä uudelleen poliisin puoleen rikosilmoituksen jättämiseksi. Varmimmin asia tulee poliisilaitoksella dokumentoiduksi kirjallisen ilmoituksen perusteella.

4

YHTEENVETO

Saatan edellä esittämäni käsityksen Varsinais-Suomen poliisilaitoksen ja poliisilaitoksessa kantelijan kanteluasiaa selvittäneen rikoskomisario B:n tietoon lähettämällä mainituille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Samaan asiakokonaisuuteen liittyvä yleisen edunvalvojan menettelyä koskeva kantelu on vireillä diaarinumerolla 4739/4/11, ja siihen annetaan aikanaan erillinen ratkaisu.